

Nieuwkomers in de Nederlandse natuur: niet iedereen is er blij mee

Wil je dit artikel liever beluisteren, om onderweg of tijdens het koken een stukje wijzer te worden? Dat kan! Zoek Quest op Spotify of scan deze QR-code.

Welkom WEG MET WILD!

De een kan zijn geluk niet op met de opmars van grote (roof)dieren, zoals de wolf, in de Nederlandse natuur. Maar de ander is ze liever kwijt dan rijk. Vanwaar dat verschil?

TEKST: ELLY POSTHUMUS

Een schapenboer ruimt zijn doodgebeten dieren. De schuldige was waarschijnlijk een wolf.

‘Van oudsher was de wilde natuur iets wat uitgeroeid moest worden’

Een plas bloed op de weg. Dat was in eerste instantie het enige dat een wandelaar in de buurt van het Gelderse Stroe opmerkte, in oktober 2021. Daarna keek hij in de greppel. Daar lag een dood dier. Een wolf. Aangereden, zo leek het. Maar na onderzoek bleek dat het jonge mannetje was doodgeschoten, en toen waarschijnlijk naast de weg was gedumpt. Was iemand niet blij met de komst van de wolf in Nederland? Was iemand bang voor hem? Was het diepe haat? Een wolf doden doe je niet zomaar, zou je denken. Bovendien is het strafbaar: het is een van de strengst beschermde diersoorten in Europa.

Deze wolf is niet de enige beschermde soort die zo iets overkomt: in december 2021 werd op de Veluwe een das met een kogelgat in zijn nek gevonden. En in 2016 werd in Friesland een zeearend uit de lucht geschoten. Veel mensen zijn blij dat er steeds meer relatief grote dieren, zoals wolven en dassen, in ons land wonen. Maar dat geldt kennelijk niet voor iedereen. Waarom zijn sommigen ze liever kwijt dan rijk?

● Natuur is voor mensen

Of je wilde dieren als wolven of zeearenden weet te waarderen of juist van ze af wilt, hangt onder andere samen met het beeld van de natuur dat je erop nahoudt. ‘Aan het

Geld voor de dood

De Faunabescherming looft een beloning van 16.000 euro uit voor de gouden tip over de dood van de wolf bij Stroe in 2021. Dat was vroeger andersom, toen mensen betaald werden om roofdieren te doden. De premies waren bedoeld om de jacht aan te moedigen.

■ In de zeventiende eeuw kon je in Utrecht maar liefst 120 gulden opstrijken als je een vrouwtjeswolf doodde.

Dat was bijna evenveel als een arbeider per jaar verdiende.

■ In de achttiende eeuw werd op Voorne dertig cent betaald voor elke dode bunzing. En vijftien cent voor dode wezels.

■ Tussen 1760 en 1860 werd er voor een dode zeearend en andere roofvogels gemiddeld een premie van anderhalve gulden betaald. Tussen 1853 en 1859 werden er jaarlijks gemiddeld 7212 premies

uitgekeerd voor roofvogels. Dode sperwers (3185) en valken (2339) werden het vaakst aangeleverd. Volgende in het rijtje waren de wouw (869), de havik (512) en de buizerd (263). 44 keer werd er betaald voor een arend.

■ Dit soort premies zijn niet eens van heel lang geleden. Tot 1994 gaf de overheid ter bestrijding van hondsfolheid vijftien gulden voor elke dode vos.

Hek om provincie

In Friesland werd in de zomer van 2021 de eerste paal geslagen voor een wolfwerend hek. De Stichting Wolvenhek Fryslân wil met deze afrastering van anderhalve meter hoog en honderdvijftig kilometer lengte op de provinciegrens de wolf buiten de deur houden. Stichting en hek zijn een initiatief van drie schapenboeren, maar de uitvoering van hun idee verloopt niet vlekkeloos. Een hek bouwen om de wolf uit een provincie te weren mag niet. Bovendien is de kans groot dat het dier ergens doorheen glipt. Op plekken van wegen en fietspaden is het raster onderbroken. Door alle kritiek is het hek op moment van schrijven nog niet langer dan de eerste 25 meter.

‘De meeste mensen hebben tegenwoordig weinig te maken met bedreigingen uit de natuur’, reageert Maarten Jacobs. Hij onderzoekt aan Wageningen University de relatie van mensen met natuur en wilde dieren. ‘We zitten veilig in onze steden en huizen.’ Sommige mensen vinden dat fijn. Maar voor hen gooit de wolf nu roet in het eten. Jacobs: ‘Ze vinden ons land net mooi gecultiveerd, komt de wolf het weer wilder maken. Daar zitten ze niet op te wachten.’ Terwijl de wildernis-liefhebbers juist een gat in de lucht springen. Jacobs stelt zich een ontmoeting met een wolf zo voor: ‘Net als in een achtbaan krijgt je lichaam het signaal dat je moet oppassen

● Wolf verstoort rust

Die hang naar wilde natuur en de bijbehorende liefde voor wilde dieren is relatief nieuw. Van den Berg: ‘Van oudsher was de wilde natuur iets wat in cultuur gebracht moest worden. Wilde dieren zoals wolven moesten uitgeroeid worden.’ Zo werden ook zeearenden genadeloos afgemaakt. Mensen zagen ze als rovers die het hadden voorzien op vee en jachtwild. Dit soort dieren werden heel succesvol verdreven. De afstand tot de wilde natuur werd daardoor steeds groter.

Mensen blijken banger voor beren dan voor wolven. Die kunnen dan ook stevig uithalen als je ze verrast.

Laatste wolf was een attractie

De laatste wilde wolf in Nederland werd waarschijnlijk in 1868 gedood bij het Limburgse Schinveld. Toch werd in 1897 ook nog een wolf neergeschoten in de buurt van Oosterbeek. Hoe dat zit? De ‘Oosterbeekse’ wolf was waarschijnlijk de dag ervoor uit een trein ontsnapt. Hij of zij was met een soortgenoot vanuit Hamburg op trans-

port gezet naar dierentuin Artis. Bij Emmerik in Duitsland werden de dieren nog gevoerd en gecontroleerd. Maar toen de trein in Amsterdam arriveerde, was een van de twee wolven verdwenen. Het dier had een gat in de kist gemaakt en was uit de wagon gesprongen die gedeeltelijk open stond, voor de frisse lucht. Na te zijn aangeschoten bij

Oosterbeek, liep het dier gewond verder. Verderop werd hij met knuppels alsnog doodgeschoten. De boer die het dier had neergeschoten, stelde de wolf na zijn dood twee dagen tentoon. Er was volgens de *Limburger Koerier* van 13 juli 1897 enorm veel belangstelling voor het beest. De boer vroeg zelfs 25 cent entreegeld om de dode wolf te bekijken.

● Dier met imago probleem

Alles leuk en aardig. Maar de wolf is natuurlijk wel een stevig, vleesetend dier, met grote tanden en flinke kaken. Daar zou je ook gewoon bang voor kunnen zijn, en evolutionair gezien is dat misschien nog best handig ook. ‘Antilopen bijvoorbeeld kennen een aangeboren angst voor leeuwen’, zegt Jacobs. Dat helpt ze te overleven. Maar of mensen zo’n aangeboren angst voor wolven hebben, is de vraag. Dat is in elk geval nooit aangetoond. Toen we *Quest*-volgers op Twitter vroegen of ze een wolf tegen zouden willen komen in het wild, antwoordde liefst 86,5 procent ‘Ja gaaf!’. 13,5 procent vond het vooral eng. Hoe dan ook, duidelijk is dat we wolven met weinig goeds associëren. Psychologen van de Zweedse Högsolan i Gävle onderzochten in 2013 de angst voor wolven en beren. Ze zagen dat mensen een heftigere angstreactie laten zien bij het kijken naar berenplaatjes dan bij het kijken naar plaatjes van wolven. Maar opvallend genoeg koppelden de proefpersonen negatieve woorden veel

In Duitsland waarschuwt een bord voor wolven. Nu maar hopen dat de schapen het kunnen lezen.

Sommige mensen vinden dat dieren beschermd moeten worden en rechten hebben.

WHITE-TAILED
SEA EAGLE
85 protected birds of
prey were killed on UK
grouse moors in 2019

Als mensen zich machteloos voelen, kan dat soms nare gevolgen hebben voor dieren

► makkelijker aan wolven dan aan beren. Dat komt volgens de onderzoekers doordat we een sterkere negatieve associatie met wolven hebben dan met beren: de wolf kampt met een slecht imago. Dat dankt hij aan de akelige verhalen die mensen al eeuwenlang over hem vertellen. Niet alleen in sprookjes is hij de slechterik, maar ook in boerenverhalen, waar wolven het vee doodbijten. Zelfs in de Bijbel wordt hij omschreven als duivels en kwaadaardig.

● Bang voor lakse overheid

Waar mensen bij grotere (roof)dieren bang voor zijn, verschilt van persoon tot persoon. 'Sommige mensen redeneren vooral vanuit zichzelf', vertelt Van den Berg. 'Ze zijn bang dat ze niet weten wat ze moeten doen als ze een wolf tegenkomen, en dat het beest misschien onvoorspelbaar reageert en bijt. Ze hebben het gevoel dat ze geen controle over de situatie hebben.'

Bij veel stedelingen verklaart dat hun angst. Maar voor mensen uit landelijke gebieden, is dat volgens Van den Berg vaak anders.

'Die zijn niet bang om zelf een wolf tegen te komen. Wel vrezen ze dat de autoriteiten niet de juiste maatregelen nemen om hun dieren te beschermen en dat ze niet genoeg doen om de wolvenpopulatie te beheren.' Dat laatste kan Andrea van den Eng van Nowolves Benelux beamen. Ze houdt zelf schapen als hobby en heeft veel contact met anderen die bijvoorbeeld geiten of alpaca's (en ook schapen) hebben. Volgens officiële cijfers doodden wolven in 2021 in Nederland 209 schapen. Maar de vergoeding die de schapenhouders krijgen, is volgens henzelf niet genoeg. En ook de emotionele schade is groot. Bovendien zijn maatregelen als grote honden en wolfwerende rasters volgens de schapenhouders ongeschikt, te duur of te omslachtig. Van den Eng: 'Ze krijgen dan te horen dat ze maar moeten stoppen met hun werk of hobby. Er zijn een heleboel mensen die zich in een hoekje gedrukt voelen.'

● Van nul naar zesduizend

Als mensen zich machteloos en in de steek gelaten voelen, kan dat soms nare gevolgen

hebben. Was het jonge wolvenmannetje bij Stroe slachtoffer van een boze, machteloze dierenhouder? Het zou zomaar kunnen. Voor de neergeschoten das geldt hetzelfde. Deze soort was in de jaren tachtig van de vorige eeuw bijna uit Nederland verdwenen, maar inmiddels staat de teller op zo'n vijftot zesduizend exemplaren. Dat betekent dat steeds meer mensen last van ze hebben. 'Ze woelen zo je hele tuin om', zegt natuurbelevingsonderzoeker Van den Berg. Hetzelfde geldt voor weilanden, en ook is de das niet vies van maïs en fruit. Van den Berg: 'Voor sommige mensen zijn het plaagdieren

Wild spotten is geluk hebben

De meesten van ons vinden het leuk als ze tijdens een wandeling wilde dieren tegenkomen in het bos. Dat hoeft niet per se een wolf te zijn. Een ree of wild zwijn vinden we ook fascinerend. Wat is daar eigenlijk zo leuk aan? 'We ervaren zo'n ontmoeting als een soort geluksmoment', zegt Maarten Jacobs. Hij onderzoekt aan Wageningen University hoe we denken over wilde dieren. 'Het is een bijzondere ervaring omdat het niet af te dwingen is. Als je een beukenboom wilt zien, ga je gewoon naar een bos waar beukenbomen staan. En jij kunt harder rennen dan die boom, dus hij kan ook niet voor je vluchten. Daarom heeft de bewegende natuur wel iets extra's te bieden. Alle andere details van zo'n wandeling vergeet je. Maar dat je een hert hebt gezien, weet je een jaar later nog steeds.'

MARCEL VAN DEN BERGH / ANP

Actievoerders trokken in 2020 dit stalen beeldje in Apeldoorn een 'kogelvrij' vest aan om te protesteren tegen het afschieten van jonge zwijntjes.

geworden. Maar omdat ze honderd procent beschermd zijn, kun je er niets aan doen.' Of de zeearend, die in Nederland tevens in aantal toeneemt, ook de wanhopige mens als vijand heeft? Misschien. In 2007 werd in bijvoorbeeld Ierland nog door boeren tegen herintroductie van de roofvogel geïntroduceerd. Ze hadden al genoeg te stellen met vossen, zo zeiden ze, en waren bang dat de vogels hun lammeren zouden opeten. Een aantal geïntroduceerde arenden werd vergiftigd of doodgeschoten.

Dat mensen naar wapens grijpen, is spijtig voor zowel dier als natuurliefhebber. Maar er is wel iets aan te doen. Jacobs: 'Als veel mensen het fijn vinden dat een wild dier in Nederland woont, dan is een paar mensen compenseren die er wel last van hebben toch niet te veel gevraagd?' Ook Van den Eng denkt dat schapenhouders met een beperkt aantal wolven samen zouden kunnen leven. 'Alleen moet de overheid dan wel duidelijk maken dat ze hen beschermen en een eventuele probleemwolf serieus aanpakken.'

● Hoe meer hoe negatiever

Het kan sowieso geen kwaad om te luisteren naar mensen die niet blij zijn met dit soort beesten. Want de kans is aanwezig dat ze in populariteit blijven zakken. Biologen van Umeå universitet (Zweden) onderzochten in 2014 hoe onze gevoelens voor wolven in de

loop der tijd zijn veranderd. Ze namen daarvoor 105 studies onder de loep die tussen 1976 en 2012 werden uitgevoerd in verschillende Europese landen. Wat bleek? Mensen waren het positiefst over wolven als ze nog niet in hun land woonden, maar wel op het punt stonden om zich er te vestigen. Zo'n 52 procent van de ondervraagden had op zo'n moment een positieve houding ten opzichte van de dieren. Dat daalde iets, tot 48 procent, als de wolf er net was. In gebieden waar de wolf al langer woonde, waren de inwoners het minst positief over hun harige landgenoten: nog maar 35 procent vond het leuk dat ze er waren. Het negatiefst waren boeren en jagers. Logisch, want zij hebben de meeste economische schade, of hebben het idee dat ze moeten concurreren met de roofdieren. De onderzoekers concludeerden dat hoe langer 'nieuwe' dieren ergens wonen, hoe meer conflicten er zijn tussen mensen en deze dieren en hoe meer ze in populariteit dalen.

Onverwachte vijanden

Zelfs wilde dieren waarvan je het niet direct verwacht kunnen gevaarlijk zijn.

■ In 2011 maakte een jager in de Belgische

Schattig zo'n egeltje, denk je wellicht. Tot 'ie aan je teen hangt.

Ardennen flink lawaai om wild op te jagen. Normaal gesproken vluchten de dieren voor zulke herrie. Maar een hert was niet van het rumoer gediend. Het beest spietste de man aan zijn gewei, en de jager overleefde de aanval niet. Hoe het hert daarna verging, is niet bekend.

■ De Amerikaanse veldloper Justin DeLuzio werd in 2016 getorpedeerd door een ree. Een groep van deze dieren kruiste op grote snelheid zijn wedstrijdparcours. Een van de reën kon DeLuzio niet meer ontwijken. Maar

gelukkig kwamen zowel de sporter als de ree met de schrik vrij. Ze konden allebei hun weg rennend vervolgen.

■ In 2020 werd een driejarig meisje uit Stratford-upon-Avon (VK) 's nachts in haar slaap in haar teen gebeten door een egel. Het kind lag in bed bij haar moeder. Die werd wakker van de schreeuw van dochterlief. De egel hing aan haar kleine teen. Het meisje kwam ervan af met een pleister, tetanus-prik en een antibiotica-kuur. De egel werd naar de egelopvang gebracht.

GETTY IMAGES

Het spotten van wilde dieren zien we, omdat het niet is af te dwingen, als een geluksmoment.

Dat zou in zo'n dichtbevolkt land als het onze natuurlijk ook kunnen gebeuren. Met alle gevolgen van dien. Maar als boeren en dierenhouders zich serieus genomen voelen, valt het met die groeiende beestenhaat misschien wel mee. En hopelijk ook met de drang om naar een geweer te grijpen. ■

elly.posthumus@quest.nl

Een mens, die is pas gevaarlijk

Beren en wolven eng? Mensen zijn veel bangstaanjager. Tenminste, in de ogen van dassen. Dat ontdekten biologen van onder andere de Canadese Western University in 2016. Ze speelden diverse geluiden af voor dassenburchten in een bos net buiten de Britse stad Oxford. Ze lieten de dieren telkens twee uur lang beren, wolven, honden, schapen en ook mensen horen, en filmde hoe de dieren reageerden. (Ze gebruikten verborgen luidsprekers en camera's.) Bij het horen van beren en honden werden de dassen iets voorzichtiger. Opvallend, want beren zijn allang uitgestorven in Engeland. Voor wolven waren de dassen gek genoeg niet bang. Maar als ze mensen hoorden, durfden de meeste dassen helemaal niet tevoorschijn te komen. De statistieken geven de dassen gelijk: volgens de onderzoekers doden mensen veel meer dassen dan wolven en beren doen.